

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ АНДРАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У США І КАНАДІ

Досліджено організаційні та змістові особливості підготовки андрагогічного персоналу у США і Канаді; розкрито сутність компетентнісного підходу, особливості його застосування у підготовці андрагогів у північноамериканських країнах; доведено, що саме компетентнісний підхід забезпечує орієнтацію на результат навчання в його діяльнісному вимірі; визначено, що професійна підготовка андрагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США і Канаді пройшла досить тривалий шлях історичного розвитку та продовжує розвиватися у відповідності до вимог сучасного суспільства; розкрито багаторівневість та різноспрямованість підготовки андрагогів, яка здійснюється у коледжах та університетах, з можливістю здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів магістра, спеціаліста, доктора за різними напрямками підготовки в галузі освіти дорослих; показано різноманітність та багатоаспектність програм підготовки андрагогів у США і Канаді; проаналізовано зміст програм підготовки андрагогів, які доцільно класифікувати на програми освіти дорослих, лідерства в освіті дорослих, програми міждисциплінарного характеру; доведено, що змістовими особливостями програм підготовки андрагогів є гнучкість, диверсифікація, практико-орієнтованість; проведено компаративістський аналіз програми «Освіта дорослих» за освітньо-кваліфікаційними рівнями магістр та доктор філософії; показано, що різні магістерські програмами вирізняються кількістю дисциплін, змістом, а вимоги до програми магістра наук є більш високими; виявлено, що програми доктора філософії спрямовані на поглиблення знань та набуття андрагогічних компетентностей, формування дослідницьких умінь та навичок, а програми доктора наук у галузі освіти дорослих орієнтовані на підготовку лідерів та вчених-практиків; встановлено, що коледжі та університети США і Канади здійснюють не тільки професійну підготовку

майбутніх фахівців у галузі освіти дорослих, а й забезпечують їх подальший професійний розвиток завдяки створенню професійних асоціацій фахівців освіти дорослих, ресурсних освітніх центрів, проведення тренінгів тощо.

***Ключові слова:** андрагогічний персонал; Канада; компетентнісний підхід; освіта дорослих; професійна підготовка; США.*

Постановка проблеми та її актуальність. Соціально-економічні зміни, що мають місце у сучасному світі впливають на потребу здобувати освітні послуги протягом усього життя з метою адекватного реагування на означені зміни. Це активізує стрімкий розвиток освіти дорослих, яка є важливою складовою системи неперервної освіти. Проте, ефективність функціонування системи освіти дорослих залежить від професійної підготовки тих, хто навчає дорослих. На думку провідного фахівця у галузі освіти дорослих М. Ноулза (M. Knowles), саме професійна підготовка компетентних фахівців у сфері освіти дорослих повинна стати пріоритетним завданням світової педагогічної спільноти (Knowles, 1989). Оскільки професійна підготовка фахівців для системи освіти дорослих у США і Канаді пройшла досить тривалий шлях історичного розвитку та продовжує розвиватися у відповідності до вимог сучасного суспільства, узагальнення прогресивних ідей північноамериканського досвіду з професійної підготовки андрагогічного персоналу для системи освіти дорослих може сприяти успішному реформуванню української системи освіти дорослих, організації професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих з урахуванням глобалізаційних та інтеграційних чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що освіти дорослих є тим чинником, механізмом, який здатен адекватно відповісти на виклики сучасного суспільства, зокрема, процесам глобалізації, інтернаціоналізації, демократизації, інформатизації тощо, саме тому, останнім часом, проблемі освіти дорослих приділяється значна увага науковців, таких як: В. Кремінь, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін. Науковці досліджують і узагальнюють зарубіжний досвід стосовно розвитку і функціонуванню систем

освіти у різних країнах світу, зокрема, США (Н. Бідюк, І. Литовченко, Н. Терьохіна, О. Чугай та ін.), Канади (М. Борисова, Ю. Лавриш, М. Лещенко, Н. Муқан та ін.), скандинавських країн (В. Давидова, О. Огієнко та ін.), азіатських країн (Н. Пазюра та ін.).

Серед зарубіжних дослідників проблемами освіти дорослих опікувалися такі науковці як С. Брукфілд (S. Brookfield), П. Джарвіс (P. Jarvis), М. Ноулз (M. Knowles), Ш. Меррієм (S. Merriam), Д. Хеншке (J. Henschke) та ін. Огляд цих публікацій засвідчує важливість проблеми професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих та необхідність подальших досліджень.

Формулювання цілей та завдань статті. Мета статті полягає у визначенні організаційних та змістових особливостей підготовки андрагогічного персоналу у США і Канаді. Завданнями дослідження є з'ясування міста та значення компетентнісного підходу у професійній підготовці андрагогів у США і Канаді; класифікувати та проаналізувати зміст навчальних програм підготовки андрагогічного персоналу; здійснити їх порівняльний аналіз та визначити змістові особливості.

Викладення основного матеріалу дослідження. Історико-генетичний аналіз проблеми засвідчує, що компетентнісний підхід, що спрямовується на формування готовності ефективно використовувати як знання, уміння, навички, цінності, психологічні особливості людини, так і інформаційні, людські та матеріальні ресурси для досягнення мети, набуває все більшого поширення у різних країнах світу (Bohm, 2009). Використання компетентнісного підходу в професійній освіті означає передусім орієнтацію на результат навчання в його діяльнісному вимірі. Водночас компетентнісний підхід характеризується посиленням як власне прагматичної, так і гуманістичної спрямованості освітнього процесу (Arends, 2008; Cochran, 2009).

Саме компетентнісний підхід став вирішальним на шляху до підвищення рівня ефективності професійної підготовки фахівців освіти дорослих в США і Канаді, що є загальноновизнаними лідерами освітніх ініціатив на світовому ринку (Bernhardsson, 2009; Houle, 1970). Слід зауважити, що ідея компетентнісно-

орієнтованого навчання набула поширення у США і Канаді ще у 1970-х роках, і вже у 1980-х роках кількість магістерських програм освіти дорослих, розроблених на основі компетентнісного підходу, стала збільшуватись. Проте, відмовитись одразу від традиційного підходу, що глибоко укорінився в освітній практиці, було неможливо. Саме тому на федеральному рівні здійснювалась політика матеріального заохочення компетентнісно орієнтованих університетських програм (Bohm, 2009).

Системно-структурний аналіз демонструє, що департамент освіти США дає визначення компетентності як «комплексу вмінь, здібностей та знань, що необхідні для виконання певного завдання». Міжнародний комітет стандартів навчання, виконання та управління визначає компетентність як спроможність задовольняти індивідуальні або соціальні вимоги та успішно виконувати певні завдання. Важливо, що набуття та розвиток компетентностей відбувається шляхом включення людини в діяльність у формальному або неформальному середовищі (Cochran, 2009).

Професійна підготовка педагогів для дорослих відбувається в адміністративних підрозділах, що називаються коледжами або школами, у яких, у свою чергу, існують кафедри або факультети. Істотної різниці між школами та коледжами немає, до складу університету може входити до 12-15 коледжів або шкіл. У деяких університетах коледжі можуть об'єднувати інші коледжі та школи (Barnes, 2004).

Актуалізуємо на тому, що система вищої освіти США та Канади має три рівні: бакалаврат, магістратура та докторантура. Бакалаврська освіта в США та Канаді є необхідною для отримання високоплатуваної роботи, продовження навчання в магістратурі чи докторантурі, причому програму педагогічної підготовки можна опанувати під час навчання в магістратурі (Bohm, 2009; Commission of Professors of Adult Education, 1986).

Залежно від змістових особливостей, програми підготовки фахівців-андрагогів поділяються на три групи: ті, що спеціалізуються на освіті дорослих, на лідерстві в освіті дорослих та програми, що мають міждисциплінарний характер.

Після проходження навчання за умови виконання вимог навчальних програм післядипломної освіти фахівці-андрагоги можуть отримати освітньо-кваліфікаційні рівні магістра гуманітарних наук, магістра наук, магістра в галузі освіти, спеціаліста, а також науковий ступінь доктора філософії або доктора наук в галузі освіти дорослих.

Компаративний аналіз засвідчує, що найбільш поширеною є «Програма освіти дорослих» (Adult Education Program), що представлена майже у половині університетів США. Цікавим є досвід державного університету Клівленда (Cleveland State University) та університету Акрон (The University of Akron) штату Огайо, що розробили спільну «Програму освіти та розвитку дорослих» (Adult Learning and Development Program). Більшість університетів пропонує одну або дві програми підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих, причому це можуть бути тільки магістерські програми, тільки докторські програми або програми різних рівнів (Auburn University; Ball State University; Bholá, 2008; Chugai, Terenko, Ogienko, 2017).

Важливо зазначити, що магістерська та докторська програма освіти дорослих відрізняються у визначенні результатів післядипломного навчання. Спільним є те, що в обох випадках наголошується на інтеграції теорії та практики, що також враховує вплив новітніх технологій на зміст та процес навчання. Відрізняється як обсяг, так і перелік навчальних дисциплін. Так, якщо на рівні магістратури пропонується вступний курс освіти дорослих, то в докторантурі необхідно опанувати вже поглиблений курс освіти дорослих (Rose, 1998).

Програма «Доктор наук у галузі освіти дорослих» передбачає отримання щонайменше 72 кредитів, за один курс можна отримати 6 кредитів. Порівняно з програмою доктора філософії, курсів набагато менше і вони мають переважно практичну спрямованість: «Критичний підхід до експериментального дослідження», «Як стати дослідником-експериментатором», «Лідерство як результат персонального та професійного розвитку» тощо. Серед вимог програми є також виконання проекту «Сучасні проблеми та труднощі навчання й розвитку дорослих». Існує також можливість пройти навчання без отримання наукового

ступеню одразу після закінчення програми. Паралельно з навчанням за докторською програмою можна також отримати ще і сертифікат у педагогічному коледжі (Ball State University; Chugai, Terenko, Ogienko, 2017; Collins, 1991).

Структурно-логічний аналіз демонструє, що цікавим є досвід університету Клівленда штату Огайо, що пропонує тільки магістерську програму з освіти дорослих, а докторську здійснює спільно з університетом Акрон. Програма «Магістр наук у галузі освіти та розвитку дорослих» передбачає отримання щонайменше 35 кредитів, причому за один курс можна отримати 3-4 кредити. Дисципліни основного курсу, такі як «Дослідження в освіті та технології», «Освіта дорослих в суспільстві змін», «Психологія дорослих», повинні складати третину від загальної кількості, варіативна частина охоплює широкий спектр різних дисциплін: «Групова динаміка в освітньому лідерстві», «Семінар з проведення досліджень», «Оцінювання та інновації в освіті» тощо. Завершальним етапом програми є комплексний екзамен, виконання проекту або захист дисертації (Chugai, Terenko, Ogienko, 2017; Division of Adult Education's).

Увагу привертає магістерська програма університету Болл Стейт «Магістр гуманітарних наук у галузі освіти дорослих та громадянської освіти», що спрямована на розвиток компетентностей у плануванні, проведенні та оцінюванні ефективності освітніх програм для дорослих у різних сферах. Усвідомлюючи закономірності взаємодії освітніх, соціальних, політичних та економічних систем у межах громади, випускники спрямовують свою діяльність на сприяння програм неперервного навчання, створення освітніх організацій та спільнот. Програма складається з чотирьох блоків: блоку основного курсу, за який необхідно отримати щонайменше 18 кредитів, та трьох блоків вибірових дисциплін: з проведення досліджень, освіти дорослих та громадянської освіти, загальною кількістю 20. Необхідно зазначити, що можлива як очна форма навчання, так і онлайн, як, наприклад дисципліни «Дорослий в ролі учня», «Проведення оцінювання освітніх програм»; деякі дисципліни можливо опанувати тільки онлайн, наприклад «Неперервна професійна освіта», «Написання грантів та проведення дослідження» (Bohm, 2009; Standards of Quality and Effectiveness for Adult Education Teachers,

2010).

Аналіз програм у галузі освіти дорослих засвідчує те що програми доктора філософії у галузі освіти дорослих спрямовані на поглиблення знань та набуття майбутніми андрагогами андрагогічних компетентностей, формування дослідницьких умінь та навичок, а програми доктора наук у галузі освіти дорослих орієнтовані на підготовку лідерів та вчених-практиків.

Важливою відмінністю коледжів і університетів США і Канади є те, що вони здійснюють не тільки професійну підготовку майбутніх фахівців у галузі освіти дорослих, а й забезпечують їх подальший професійний розвиток. Вони координують роботу професійних асоціацій фахівців освіти дорослих, створюють при навчальних закладах ресурсні освітні центри, проводять курси, тренінги з розвитку андрагогічної майстерності тощо.

Висновки. Отже, результати проведеного дослідження засвідчують застосування компетентнісного підходу до підготовки андрагогів у північноамериканських країнах, який забезпечує орієнтацію на результат навчання в його діяльнісному вимірі; багаторівневість та різноспрямованість підготовки андрагогів - можливість здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів магістра, спеціаліста, доктора за різними напрямками підготовки в галузі освіти дорослих; різноманітність та багатоаспектність програм підготовки андрагогів, які доцільно класифікувати на програми освіти дорослих, лідерства в освіті дорослих, програми міждисциплінарного характеру; гнучкість, диверсифікацію, практико-орієнтованість змісту підготовки андрагогічного персоналу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів багатогранної проблеми підготовки андрагогічного персоналу. До подальших розвідок належить корпоративний аналіз підготовки андрагогів у розвинених європейських країнах.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. *Arends R.* (2008). *Learning to teach.* NY : McGraw-Hill.
2. Auburn University [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.auburn.edu>.

3. Ball State University [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://cms.bsu.edu>.

4. *Barnes G. A.* (2004). *The American University : A World Guide*. Philadelphia : ISI Press.

5. *Bernhardsson N.* (2009). *Core Competencies of Adult Learning Facilitators in Europe /Nils Bernhardsson, Sussane Lattke // Findings from a Transnational Delphi Survey Conducted by the Project "Qualified to Teach": European Commission.*

6. *Bhola H. S.* (2008). *Programme and Curriculum Development in the Post-Literacy Stages: Indiana.*

7. *Bohm J.* (2009). *Competence Pass for Adult Educators - a new Approach / J. Bohm. - Bonn: German Institute for Adult Education. - Professional Development in Asia and Europe 29-30 June 2009 in Bergisch Gladbach.*

8. *Chugai, O., Terenko, O., Ogienko, O.* (2017). *Methods that work: best practices of adult education in the USA. Advanced Education. Vol. 8, 72-77.*

9. *Cochran G. R.* (2009). *Developing a Competency Model for 21st Century Extension Organization / G. R. Cochran. - Columbus: Ohio State University.*

10. *Collins M.* (1991). *Adult education as vocation: a critical role for the adult educator, London: Routledge / M. Collins/ - NY : Routledge.*

11. *Commission of Professors of Adult Education. Standards for graduate programs in adult education. (1986). Washington, DC : CPAE; AAAC1.*

12. *Division of Adult Education's (DAEL's) Monitoring and Administration Team (MAT) [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www2.ed.gov/about/offices/list/ovae/pi/AdultEd/dael-monitoring.html>.*

13. *Houle C. O.* (1970). *The educators of adults. / C. O. Houle // In R. M. Smith, G. F. Aker, and J. R. Kidd (Eds.), Handbook of adult education. – NY : Macmillan, 109–120.*

14. *Knowles M. S.* (1989). *The making of an adult educator: an autobiographical journey / Malcolm Shepherd Knowles. – San Francisco: Jossey-Bass.*

15. *Rose A. D.* (1998). *Challenges in training adult educators . Adult Learning. Vol. 9, Issue 3, 4–5.*

16. Standards of Quality and Effectiveness for Adult Education Teachers.(2010).
California: Commission on Teacher Credentialing.

O. Terenko

PECULIARITIES OF ANDRAGOGS TRAINING FOR SYSTEM OF ADULT EDUCATION IN THE USA AND CANADA

Summary. Peculiarities of andragogs training in the USA and Canada are singled out. Competence approach is analyzed. Competence approach is aimed at formation of readiness to use effectively knowledge, skills, values, psychological peculiarities of people and information, human and material resources for achieving aim. Concept “competence” is viewed. Department of education in the USA views competence as complex of skills, which are necessary for fulfillment of a certain assignment. In other sources competence is viewed as ability to fulfill individual or social requirements and successful fulfillment of tasks.

Departments of educational establishments that train andragogs are classified. Professional training of andragogs is conducted at administrative departments, which are called colleges or schools. There is only slight difference between college and school. Some universities have at their structure colleges and schools. Levels of higher education in the USA and Canada are systematized. Training of specialists is conducted at three levels: bachelor, master, doctor of philosophy. Programs of andragogs training are classified. Taking into account content peculiarities all programs of andragogs training are subdivided into three groups: specializing in adult education, specializing in leadership in adult education, interdisciplinary programs. Peculiarities of program “Adult education” master and doctor of philosophy levels are singled out. Comparative analysis of master and doctor of philosophy programs is conducted. Bachelor, master and doctor of philosophy programs have not only differences, but also some common features. Common features are the following integration of theory and practice and taking into account results of scientific research. It is shown that various master's programs are distinguished by the number of disciplines, content, and requirements for the master's degree program are higher. It has been found that PhD programs aim at

deepening knowledge and acquiring andragogical competencies, developing research skills, and the doctoral programs in adult education focus on training leaders and practitioners. Research results demonstrate that that US and Canadian colleges and universities carry out not only the professional training of future professionals in the field of adult education, but also provide their further professional development through the creation of professional associations of adult education professionals, resource education centers, trainings, etc.

Keywords: *adult education; andragog; Canada; competence approach; professional preparation; USA.*